

Discipelskab i post-Christendom

Hvilke følger bør det få for beskrivelsen af kristent discipelskab, hvis vi er på vej ind i en post-christendom kontekst?

En analyse af forholdet mellem udvalgte forfatteres kontekst med tilhørende samfundssyn og deres beskrivelse af kristent discipelskab med henblik på en drøftelse af kirkens udfordringer i en post-christendom kontekst og en kritisk vurdering af Mike Breens discipelskabsparadigme.

1.1 Indholdsfortegnelse	
1.2. <i>Abstract</i>	4
1.3. <i>Indledning og afgrænsning</i>	5
1.4. <i>Post-Christendom som ideologi</i>	5
2. Analyse	7
2.1. <i>Bonhoeffer</i>	7
2.1.1. Indledning og kontekst	7
2.1.2. Kristus som telos	7
2.1.3. Negativt samfundssyn og adskillelse mellem kirke og samfund	8
2.1.4. Fuld selvfornægtelse	8
2.1.5. Æreløs lidelse	9
2.1.6. Konkret ydre handling	9
2.1.7. Ekklesiologi	10
2.1.8. William Cavanaugh	10
2.1.9. Vinay Kumar Samuel	11
2.2. <i>Wikström</i>	12
2.2.1. Indre fromhed	12
2.2.2. Konkret udtryk for troen	12
2.2.3. Samfundssyn	13
2.2.4. Ekklesiologi	14
2.2.5. N.T. Wright	14
2.3. <i>Delkomklussion</i>	15
2.3.1. Negativt samfundssyn	15
2.3.2. Positivt samfundssyn	16
3. Post-Christendom	18
3.1. <i>Baggrund</i>	18
3.2. <i>Stone</i>	20
3.2.1. Indledning	20
3.2.2. (1) Benægtelsen af Jesus som Herre.	20
3.2.3. (2) Opfattelsen af historien	21
3.2.4. (3) Sammenhængen mellem kirken og verden.	21
3.2.5. Kirkens egenart	22
3.2.6. Kirken er konfrontatorisk	22
3.2.7. Ny Frelsesforståelse	23
3.2.8. Karakteren	23
3.2.9. Vurdering af Stone	24
3.3. <i>Stassen</i>	27
3.3.1. Gud Fader	27
3.3.2. Gud Søn	28
3.3.2.1. Korset	28
3.3.2.2. Synd	28
3.3.2.3. Forbillede	29
3.3.3. Gud Helligånd	29

<i>3.4. Vurdering af Stassen og sammenligning med Stone</i>	30
3.4.1. Fastholdelse af særegent telos	30
3.4.2. Empirisk udtryk for tro	31
3.4.3. Kristus som forbillede	31
4. Case: Mike Breen	33
<i>4.1. Ligheder</i>	33
4.1.1. Autentisk discipelskab	33
4.1.2. Empirisk udtryk for tro	34
4.1.3. Fællesskabet og forbilleder som ramme	34
<i>4.2. Korrektiver</i>	35
4.2.1. Autentisk discipelskab	35
4.2.2. Empirisk udtryk for tro og fællesskabet	36
<i>4.3. Afsutning</i>	36
5. Konklusion	37
7. Litteraturliste	39

1.2. Abstract

This paper examines how a discipleship paradigm should be formulated in a post-Christendom context. This is done through an analysis based on Dietrich Bonhoeffer and Owe Wikström on the relationship between their context and view on society on the one hand and their description of discipleship on the other. This serves as a foundation on which the challenges of post-Christendom and the contributions to a discipleship paradigm in this context offered by Bryan Stone and Glen Stassen are discussed. Since Stone and Stassen use the post-Christendom terminology ideologically, the paper discusses the basis for this use based on the opening analysis and concludes that it is legitimate. From this, the paper concludes with a juxtaposition of the two writers that a discipleship paradigm in post-Christendom ought to emphasize the lordship of God and the unconditional obedience of the disciple. The paper concludes a number of following consequences including emphasizing the difference between the disciple and the society and the importance of a concrete expression of faith. Finally, the paper presents and reflects on the discipleship paradigm of Mike Breen and suggests correctives to this based on the conclusion of the examination of Stone and Stassen. The paper finds that Breen's paradigm though dealing with some central issues at stake in post-Christendom lacks understanding on the fundamental temptation to returning to Christendom in a post-Christendom context. Therefore, the paper finds, the actual results of Breen's paradigm might diverge from the legitimate ends that Breen wants to achieve.

1.3. Indledning og afgrænsning

Discipelskab og post-Christendom¹. Dette er brændpunkterne for denne opgave, der forsøger at sammenholde disse to og opstille, hvilke følger, det bør få for beskrivelsen af discipelskab hvis vi er på vej ind i en post-Christendom kontekst. Discipelskab er kernen af det at være kristen. Breen påpeger, at discipelskab netop er forudsætningen for kirke (Breen og Cockram 2011, 11). Hvordan mennesket skal leve i efterfølgelse² af Jesus er en stor udfordring. Fra start var instruktioner efterspurgt ("Herre, lær os at bede" (Luk 11,1)) og ifølge Stone skal discipelskab nytænkes i hver generation (Stone 2007, 286). Discipelskabsbeskrivelser tager naturligt farve af den kontekst, hvori de er affattet. Den seneste tid har overgangen fra Christendom til post-Christendom fanget mangt en teologs opmærksomhed (Nikolajsen 2015, 15) og i dansk kontekst udkom antologien "National kristendom til debat" i år, med samme tema (se særpen-sumliste). I litteratursøgningen for denne opgave viste det sig imidlertid, at koblingen mellem discipelskabstermen og post-Christendom endnu ikke er udbredt. Til trods for den udfordring, dette stiller nærværende opgave overfor, anses dette som en motivation for opgaven, som netop jagter at sammenstille disse to. Stuart Morray opfordrer til at forslag til konsekvenserne af post-Christendom skal være eksperimenterende, men samtidig forsigtige (Morray 2004, 3). Dette er således målet for nærværende opgave at bidrage til debatten på denne måde.

1.4. Post-Christendom som ideologi

Som opgavens projektbeskrivelse understreger, er det målet at afdække

¹ I opgaven anvendesn termen *post-Christendom*, idet denne vanskeligt kan oversættes til dansk og idet det, med Morray, indses, at termen *postkonstantinianisme*, som Jeppe Bach Nikolajsen ellers anvender (Nikolajsen 2015, 10 (note 3)) lægger et ikke-berettiget fokus på Konstantin (Morray 2004, 4 (note 2)). Læserens tålmodighed og overbærenhed påskønnes i forhold til danismer, der følger af brugen af en engelsk term i en dansk tekst.

² Bruges i opgaven synonymt med discipelskab

problemstillingen fra en neoanabaptistisk³ vinkel. Disse anvender dog ikke blot post-Christendom-begrebet analytisk men også mere ideologisk. Den mere analytiske tilgang til post-Christendom vil påpege, at kirken i post-Christendom gradvist adskilles fra staten, hvor den neoanabaptistiske ideologiske forståelse har adskillelsen som mål. Arbejdet med det neoanabaptistiske bidrag kan dermed ikke løsrives fra den ideologiske forståelse. Denne må i stedet være indeholdt i beskrivelsen. For dog at nuancere denne ideologiske forståelse mest muligt, er der som udgangspunkt for den indledende analyse valgt Dietrich Bonhoeffer og Owe Wikström, der ikke er knyttet anabaptismen, hvorudfra de neoanabaptistiske bidrag drøftes. Opgaven vil ligeledes afsluttende behandle Mike Breen. Alternative måder at angribe denne problemstilling drøftes i opgavens konklusion. Opgaven vender sig dermed først mod en analyse med udgangspunkt i Bonhoeffer og Wikström for senere at kunne vurdere de neoanabaptistiske bidrag til en discipelskabsbeskrivelse i post-Christendom.

³ Som baggrund for brugen af denne term er anvendt Prof. Dr. Nullens, Patrick. 2011. "Dietrich Bonhoeffer: a third way of Christian social engagement". *European Journal of Theology* 20 (1), side 60-69. Det ligger udenfor denne opgaves omfang at bestemme denne term yderligere.

2. Analyse

2.1. Bonhoeffer

2.1.1. Indledning og kontekst

Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) var tysk teolog og kritiker af Hitlers regime Han havde i 1933, kun få dage efter Hitlers udnævnelse til rigskansler, advaret kraftigt mod at give landets leder, hvad der kun tilkom Gud; uindskrænket magt og hyldest. Antisemitiske og nationalimperialistiske tiltag blev dog indført. Hitler proklamerede i 1937, at tyskerne havde krav på *Lebensraum*, som skulle tilkæmpes ved militær magt og i 1939 indledtes angrebet på Polen og dermed anden verdenskrig. Bonhoeffer udholdende aktiv men ikkevoldelig modstander af regimet. Bogen ”Efterfølgelse” (ty. *Nachfolge*) er fra 1937 og konteksten for denne er således præget af en diktator, der vil tilkende sig uindskrænket anseelse og magt med undertrykkelse, stigende frygt for en kommende krig og en voksende legaliseret antisemitisme som konsekvens (Lammers 2015 og Glenthøj 2015).

2.1.2. Kristus som *telos*⁴

Som en fundamental modsætning hertil er Bonhoeffers beskrivelse af efterfølgelse, hvis epicenter er det absolutte postulat: ”Jesus er Herre”. Fokus er således stærkt kristocentriske og Bonhoeffers korte udfoldelse af efterfølgelsens indhold er således: ”Følg efter Jesus, intet andet!” (Bonhoeffer 1989, 28). Hvad lydigheden mod dette indebærer, lærer man kun ved at adlyde (Bonhoeffer 1989, 45-46). Bonhoeffer peger på Kristus som både udgangspunkt og *telos* for disciplens liv. Det er således disciplens endelige bestemmelse at han skal blive som Kristus (Bonhoeffer 1989,

⁴ Ordet *telos* vil herfra bruges i opgaven om det overordnede mål, mod hvilket menneskets handlinger retter sig. Flere gange vil ordet *telos* bruges, selvom teksten anvender ”mål”, det engelske ”end”, ”goal” et alia, for at lette sammenligning.

223).

2.1.3. *Negativt samfundssyn og adskillelse mellem kirke og samfund*

I forlængelse af Bonhoeffers kontekst følger naturligt af disciplens ”Jesus er Herre” et negativt samfundssyn. Det er i virkeligheden Gud og ikke øvrigheden, der hersker (Bonhoeffer 1989, 194). Staten har ikke ret til mennesket, det har kun Kristus og således vil efterfølgelse af Jesus udvirke et fuldstændigt brud med verden (Bonhoeffer 1989, 61). Hele verden er, ifølge Bonhoeffer, bragt til fald ved Kristi gerning (Bonhoeffer 1989, 191). I tillæg hertil beskriver Bonhoeffer kirkens særlige narrativ som yderligere baggrund for kirkens anderledeshed: ”Her er de [kristne] en koloni i et fremmed land, fjernt fra hjemmet, en menighed af fremmede, som nyder gæsteret i landet, adlyder landets love og ærer dets øvrighed” (Bonhoeffer 1989, 200). Kirkens normaltilstand er således eksil og anderledeshed. Imidlertid sender Kristus kirken ind i verden, og således er alt hvad der skænkes kirken i verden, skænket for Kristi skyld (Bonhoeffer 1989, 63). Derved kan mennesket ultimativt kun forholde sig til verden gennem Kristus (Bonhoeffer 1989, 61). Disciplen er altså sat i verden for at opfylde et *telos*, der er særegent for kirken.

Dermed er kirken i en hvis forstand adskilt fra samfundet. Mennesket træder ud af verden, ved at slutte sig til menigheden (Bonhoeffer 1989, 169). Skillelinjerne mellem verden og kirken må således opretholdes. Kirkens anderledeshed er nemlig basis for kirkens vidnesbyrd i verden, idet dens afgrænsning tilkendegiver, at menigheden er under helligørelse (Bonhoeffer 1989, 208). Således argumenterer han for en opstramning af dåbspraksis (Bonhoeffer 1989, 170).

2.1.4. *Fuld selvfornægtelse*

Overgangen fra et liv i verden til et liv som kristen er således, for Bonhoeffer, et radikalt og punktuelt skridt, der indebærer den enkeltes fulde nej til det selvrådige liv (Bonhoeffer 1989, 21). At være discipel er såle-

des ikke at opfylde eget telos (Bonhoeffer 1989, 28). Kun ved at dø bort fra sin egen vilje, kan man følge Jesus (Bonhoeffer 1989, 56). Bonhoeffer understreger samtidig, at efterfølgelsen imidlertid er den største glæde af alle (Bonhoeffer 1989, 59).

2.1.5. Æreløs lidelse

Efterfølgelsen inderholder per definition æreløs lidelse (Bonhoeffer 1989, 53; 56) Den tjener således ikke den pågældende discipels egen selvrealisering, men sker i selvopofrelse og for andre menneskers synd og skyld (Bonhoeffer 1989, 56). Bonhoeffer understreger, at Luther regner lidelsen med som et ydre tegn på den rette kirke (Bonhoeffer 1989, 57) og den æresløse lidelse er således med til at sætte skel mellem verden og kirken. Dermed kan et opgør med samfundets uretfærdigheder aldrig ske ved voldelige midler.

2.1.6. Konkret ydre handling

Det er for Bonhoeffer en uundgåelig følge af efterfølgelsen, at den kommer til udtryk midt i hverdagen (Bonhoeffer 1989, 19). Disciplens svar på Jesu kald er ikke en trosbekendelse, en rent indre sandhed, men den lydige handling (Bonhoeffer 1989, 27). De kristne handlinger udtrykker det særegne telos og er derved er disciplen forskellig fra verden. Det fuldbyrdede brud med verden er således den indledende ydre handling i tro for den, der vil følge Kristus (Bonhoeffer 1989, 33). Herefter kommer disciplens tro til udtryk ved deltagelse i menighedens liv og gudstjeneste (Bonhoeffer 1989, 169) ligesom den kommer til udtryk i broderkærlighed (Bonhoeffer 1989, 188). Således er der et konkret empirisk udtryk for troen i hverdagen også udenfor kirkebygningens rammer i tjeneste for næsten og i aktiv ikkevoldelig vidnesbyrd mod verden. Dette er indholdet af Bonhoeffers tale om kirkens ”politiske etik” (Bonhoeffer 1989, 208).

2.1.7. *Ekklesiologi*

Det individuelle aspekt af efterfølgelsen er tydeligt hos Bonhoeffer, men kan alligevel ikke adskilles menigheden. Kirken er det sted, hvor det er muligt at tro (Bonhoeffer 1989, 34) og det er i menigheden, Helligånden virker helliggørelse (Bonhoeffer 1989, 176; 211). Menigheden er et synligt udtryk for sand tro, både grundet ordet og sakramenternes forvaltning (Bonhoeffer 1989, 181; 183) men også i det generelle samliv brødrene imellem (Bonhoeffer 1989, 189). Derfor må kirketugt praktiseres (Bonhoeffer 1989, 215ff).

Flere af ovenfor beskrevne tendenser i sammenhængen mellem et kritisk samfundssyn og beskrivelse af discipelskab gør sig gældende i andre dele af denne opgaves grundpensum.

2.1.8. *William Cavanaugh*

William Cavanaugh er katolsk teolog og skriver kritisk mod torturregimet i Chile efter statskuppet i 1973 og behandler endvidere den katolske kirkes positive indflydelse og modtand imod dette (Castro-Becker og Skadhede 2015). Cavanaugh understreger ligeledes kirkens forskellighed fra verden. Kirken er et nyt socialt legeme (Cavanaugh 2000, 232), der har et telos forskelligt fra statens (Cavanaugh 2000, 271), hvilket underbygges af kirkens særlige grundnarrativ (Cavanaugh 2000, 222; 224; 271). Kirken skal således gøre sig konform med Kristus og ikke med verden (Cavanaugh 2000, 233).

Cavanaugh slutter, ligesom Bonhoeffer, at kirkens anderledeshed er grundlaget for dens vidnesbyrd og aktive kamp imod verdens ondskab (Cavanaugh 2000, 205-206). Cavanaugh arbejder ligeledes med en ydre sikring af kirkens renhed, idet han argumenterer for ekskommunikation (Cavanaugh 2000, 245-261).

Slutteligt understreger Cavanaugh også, at kirken står i tjenesteforhold til verden, idet den ofrer sig selv i hengivenhed til verden, især for de

svage og dermed står kirken i modsætning til verdens triumfalisme (Cavanaugh 2000, 221; 232).

2.1.9. *Vinay Kumar Samuel*

Samuels kontekst er Indien og hans fremstilling fra 1981 kredser særligt om fattigdom. De ældste tal fra verdensbanken (1993) viser, at der i dette år levede 455 millioner indere under laveste fattigdomsgrænse svarende til 49,4 % af befolkningen. Siden dengang er både den relative og den absolute andel faldet, hvilket tyder på, at tallene i 1981, var endnu højere (The World Bank Group 2015). Samuel påpeger selv, at 60% er under fattigdomsgrænsen (Samuel 1981, 50).

Samuel understreger også det konkrete empiriske udtryk for troen. Der kan ikke være discipelskab uden troens udlevelse i standpunkter af socioøkonomisk og politisk karakter (Samuel 1981, 50). Det er samtidig kirkens eksistensgrundlag, idet dens opgave er at forandre verden (Samuel 1981, 48). Således polemiserer han også mod en inderliggørelse af troen, idet han fuldstændig som Bonhoeffer siger, at vi ikke udtrykker vores tro i bekendelser, men i handling (Samuel 1981, 58-59). Således har Samuel også et stærkt fokus på autenciteten af troen (Samuel 1981, 59).

Samuel mener også, at mennesket skal være en del af kirken for at kunne være en discipel (Samuel 1981, 51). Kirkens tjenersind er ligeledes et gennemgående tema (Samuel 1981, 51; inter alia) og denne tjeneste er også hos Samuel forbundet med lidelse (Samuel 1981, 55). Den sande kirke synes dog for ham næsten udelukkende at være et spørgsmål om engagement i disse socioøkonomiske og politiske forhold, hvor Bonhoeffer, som vi så, også havde et stærkt fokus på personlig omvendelse og kirkens indre liv.

Herefter analyseres Wikström, idet han har et tydeligere positivt syn på verden og kan yde modvægt til det gennemgåede.

2.2. Wikström

Owe Wikström er svensk teolog, ansat som professor i religionspsykologi ved Uppsala Universitet og er endvidere præst, psykoterapeut og forfatter. Han er født i 1945, året for anden verdenskrigs afslutning og er dermed opvokset i en periode med fred. Endvidere oplevede Sverige stor økonomisk vækst gennem årene 1945-76, Wikströms barne-, ungdoms- og tidlige voksenår. Til trods for efterfølgende økonomiske konjunkturudsving må konteksten for Wikström generelt samt for bogen ”Det blændende mørke” fra 1994, som opgaven nu vender sig imod, betegnes som stabil og ikke-konfliktpræget (Hallbäck 2015 og Bastrup 2013).

2.2.1. *Indre fromhed*

Wikström har først og fremmest et stærkt fokus på indre fromhed og de indre menneskelige erfaringer med Gud. Hans bidrag skal møde behovet fra søgende og kristne for at komme ind i, fordybe sig og modnes i den kristne tro (Wikström 1998, 18). Han tager således udgangspunkt i, hvordan det enkelte individ synes at erfare relationen til Gud gennem efterfølgelse af Kristus og vil give redskaber til at lære det praktiske liv i efterfølgelse, den åndelige læsning og til at øve den hellige stilhed (Wikström 1998, 19; 27). Kristus spiller således en vigtig rolle og efterfølgelse ses altså som et delmål blandt flere. Betydningen af Kristus er særligt tilknyttet det indre, idet han beskrives som ”prototypen på den indre vej” (Wikström 1998, 116). Med udgangspunktet i de menneskelige kriser gennemgår Wikström forskellige stadier af indre åndelig modning, der hele tiden relateres til individets tanke- og følelsesunivers. Således drives mennesket af, at finde stabilitet midt i verdens forvirring (Wikström 1998, 21-22).

Ud fra dette udgangspunkt gennemgås resten af hans discipelskabsparadigme ud fra gennemgangen af de centrale punkter hos Bonhoeffer.

2.2.2. *Konkret udtryk for troen*

Wikström understreger, at der ikke findes en tro, som ikke får konsekven-

ser for livsførelsen (Wikström 1998, 150), men grundet det introverte fokus behandles disse konsekvenser af troen ikke yderligere. Den kristne opfordres til at læse om Jesus, der hjalp de fattige og udfordrede uretfærdige strukturer (Wikström 1998, 145-146), men målet for og indholdet af Guds gerning er for Wikström menneskets individuelle indre ro i tilværelsen og ikke en aktiv sendelse ud i et socioøkonomisk eller politisk projekt (Wikström 1998, 18; *inter alia*). Moral og etik ligesom social og politisk velfærd som troens mål er således, ifølge Wikström, ikke kristendommens kerne (Wikström 1998, 152). Når mennesket når frem i stadierne, vil det derimod indse, at samfundet ikke kan ændres (Wikström 1998, 150) og det vil fremadskridende blive mindre og mindre interesseret i, hvad man kan udrette i verden til fordel for en tryghed i, hvad Gud har gjort gennem Kristus (Wikström 1998, 154).

2.2.3. Samfundssyn

Wikström arbejder tydeligt ud fra, at modningen ind i og i troen bygger på noget almenmenneskeligt. Denne proces kan både den ikke-kristne og den kristne gå. For den kristne kan det handle om at tage sin tro alvorligt (Wikström 1998, 19), men mest i fokus er den almenmenneskelige tilstand af krise og mangel på eksistentiel sikkerhed i en skiftende verden (Wikström 1998, 120; 132; *inter alia*). Således søger individet fra starten sit eget og herfra udvikles det af Gud i en fremadskridende proces frem mod mere tillid, overgivelse og tilsvarende stabilitet. Der er således ikke tale om en punktuelt overgivelse, som hos Bonhoeffer, men en gradvis udvikling og Wikström taler således ikke om, hvornår en reel tro er til stede. Generelt behandles overgivelsen dog som central (bl.a. Wikström 1998, 160). Efterfølgelsen er radikal og mennesket må dø for at kunne fødes (Wikström 1998, 140). Denne død synes dog igen at tjene en indre stabilitet i livet (Wikström 1998, 118). Samfundet synes således ikke at udgøre en større hindring for den søgende i at møde Gud.

2.2.4. *Ekklesiologi*

Kirken og dens rolle behandles også af Wikström. Hans udgangspunkt er dog, at den etablerede kirke ofte er ligegyldig for det almindelige menneske og ude af stand til at give vejledning om religiøse erfaringer (Wikström 1998, 15). Kirkens rolle er at vejlede den enkelte i religiøse søgning (Wikström 1998, 137). Helliggørelse foregår kun delvist ved delagtighed i det kirkelige fællesskab (Wikström 1998, 140). I stedet vægtlægges den enkeltes skridt i tro. Mennesket må selv tage skridt for aktivt at begynde efterfølgelsen af Jesus (Wikström 1998, 138).

Disse tanker findes ligeledes i andre dele af grundpensum.

2.2.5. *N.T. Wright*

Nicholas Thomas Wright (født 1948), der er ligeledes fra en fredelig, vestlig kontekst (Wright 2015), synes også at understrege kristendommens opfyldelse af de indre menneskelige behov. Idet Kristus var fuldt menneskelig, bekræfter han det sandt menneskelige (Wright 1994, 4-5; inter alia) og det er ved at søge Gud i efterfølgelse af Jesus, at mennesket bliver sandt menneske (Wright 1994, 80-81; inter alia). Ligesom hos Wikström har Wright også en understregning af menneskets fortløbende skridt mod Gud (Wright 1994, 66). I kampen mod synden foreslår Wright således, at man starter med at takke Gud for, at man er et menneske, derefter at bede om visdom for til sidst at indse, at Gud vil arbejde på den enkeltes sande menneskelighed (Wright 1994, 76).

I forlængelse heraf er den enkeltes indre vækst også et tema hos Wright. Han relaterer sjældent til kirken og dennes rolle for den enkelte. I stedet understreger han den indre transformering (Wright 1994, 66-67; inter alia). Hele hans afsnit om fristelser er under dette fortegn (Wright 1994, 71-76). Frelsen synes først og fremmest at være en bekræftelse af den enkeltes menneskelighed til et fornyet sind og et nyt, mere sandt menneskeligt liv i verden. Wright påpeger dog også de samfundsmæssige

udfordringer, som en kristen ikke kan ignorere (Wright 1994, 82; inter alia), ligesom han fuldt ud er bevidst om, at selvfornegtelse er nødvendig (Wright 1994, 75). Kristenlivet er således ikke for Wright en rent indre sag, men tendensen hos ham er at betone de mere inderlige forhold i sin discipelskabsbeskrivelse. Dette uddybes også i Wrights behandling af dyderne. Han understreger, at det kristne kald ikke er til speciel adfærd, men til en bestemt type karakter (Wright 2010, 6) altså først og fremmest en indre virkelighed, der så senere kommer til udtryk. Selve livsstilen i dyderne er netop det sandt menneskelige og derfor indeholder dyderne centrale almenmenneskelige træk (Wright 2010, 13). Ifølge Wright er netop transformation af karakteren en central del af Jesu lære (Wright 2010, 19). Det er ud fra denne indre virkelighed, at Wright kan tale om et ydre udtryk for troen. Den personlige hellighed og kampen for retfærdigheden i verden skal sammentænkes (Wright 2010, 213-214). Dette indebærer at engagere sig i politisk arbejde af forskellig art (Wright 2010, 200), men Wright synes altså mest at betone de indre sider. Når ikke-kristne ser kristne udleve dette, vil de blive tiltrukket heraf og de kristne vinder på den måde en platform for mission (Wright 2010, 199), altså igen en understregning af det almenmenneskelige

2.3. Delkomklusion

Herefter kan vi opsamlende konkludere følgende om sammenhængen mellem kontekst og samfundssyn på den ene side og discipelskabsbeskrivelse på den anden.

2.3.1. Negativt samfundssyn

Opgaven rettede sig først mod Bonhoeffer og øvrige dele af pensum, hvis kontekst kan karakteriseres som konfliktfyldt med en kritisk holdning til samfundet til følge. Her var der tendens til at betone Kristi herredømme over hele jorden som basis for det kristne discipelskab. På denne bag-

grund er der ingen skillelinje mellem verden og kirken. Med afsæt i dette betones det kollektive aspekt i beskrivelsen af discipelskab. Den enkelte henter først og fremmest sin idenditet i det kristne fællesskab og formningen af den enkelte sker i menigheden. De indre kristne oplevelser, erfaringer af troen og den efterfølgende udvikling af teologi og praksis formes netop i fællesskabet. Ekklesiologien betones således stærkt. Kirken er anderledes end verden, idet den har et andet telos end verden. Disciplens liv afspejler dette og vil således i udgangspunktet være forskellig fra verden. I denne sammenhæng betones det særlige kristne narrativ. Normaltilstanden for den kristne menighed er eksil. Menigheden er på pilgrimsvandring i verden, hvor de er vidner om Gud via synligheden af deres anderledeshed. Dette står imod en inderliggørelse af troen, der bevirker, at troen kan komme til udtryk i hvad som helst. Således betones, ved et negativt samfundssyn, autenciteten af det kristne liv som det essentielle og som det konstituerende for vidnesbyrdet i verden.

2.3.2. Positivt samfundssyn

I modsætning hertil er de tekster med et mere positivt syn på verden. Discipelskabsbeskrivelsen tenderer her til at være orienteret mod individet og dennes indre åndelige behov og udvikling frem for materielle behov. Kirken er først og fremmest stedet hvor menneskets længsler kan mødes og intensiveres. Transformeringen af mennesket sker således ikke nødvendigvis indenfor kirkens rammer, men ved den enkeltes skridt i overgivelsen til Gud. Således er tendensen at nedtone ekklesiologien og en tilsvarende nedtoning af det anderledes kristne narrativ, hvilket medfører en begrænset udfoldelse af konkrete socioøkonomiske og politiske implikationer. Således er tendensen at betone de almenmenneskelige sider af kristentroen som det, der skaber forbindelse mellem den kristne og verden. Der er dermed ikke den store forskel mellem kirken og verden, som i teksterne med et negativt samfundssyn.

I et forsøg på at sammentænke ovenstående to positioner kan det generelt siges, at begge adresserer de problemstillinger, som konteksten indeholder. Wikström ser således ikke materiel fattigdom, som tilfældet er ved Samuel, men åndelig fattigdom som et kerneproblem i konteksten. Dog opstår konflikten, når den enkelte discipelskabsbeskrivelse kræver universalitet. Eksempelvis kan hovedindholdet af Jesu lære ikke både være aktiv modstand mod uretfærdige myndigheder og en rent indre forvandling. Derfor er synet på samfundet relevant for discipelskabsbeskrivelsen også i en post-Christendom kontekst.

På denne baggrund kan opgaven nu vende sig mod en beskrivelse af post-Christendom samt dens konsekvenser og vurdere, hvilket følger det bør få for discipelskabsbeskrivelsen, hvis vi er på vej ind i en Post-Christendom kontekst.

3. Post-Christendom

Som omtalt i opgavens indledning kan post-Christendom-begrebet ses som både en analyse og en ideologi. Om end disse altså er svære at adskille i det neoanabaptistiske bidrag, vil opgaven nu oplyse den historiske baggrund samt den nuværende situation for at belyse de analytiske sider. Jo mere man derfra bevæger sig over til at diskutere, hvilke udfordringer denne post-Christendom giver, jo større er tendensen til at blive mere ideologisk i brugen af begrebet. For at klarlægge det neoanabaptistiske bidrag, her repræsenteret ved Bryan Stones og Glen Stassen, til en discipelskabsbeskrivelse i post-Christendom, må den ideologiske anvendelse altså uundgåeligt indgå. Disse sammenholdes med analysen af grundpensum for at have et grundlag for at kunne vurdere disse.

3.1. Baggrund

I det første til det fjerde århundrede levede kirken uden samfundsmæssige privilegier og uden mærkbar politisk indflydelse. De var marginaliserede og forfulgte. I det fjerde århundrede bliver kejser Konstantin enehersker over hele Romerriget og ”konverterer”⁵ til kristendommen, som gradvist tildeles mere indflydelse. Først legaliseres kristendommen år 313, dernæst, år 380, bliver kristendommen rigets officielle religion og til slut, i år 391, bliver kristendommen eneste tilladte religion. Dette indleder Christendom. Her får kirken øget velstand, politisk indflydelse og dermed en central rolle. Således svækkedes distinktionerne mellem stat og kirke til de til sidst smelter sammen til en enhed. Dette enhed fortsætter op igennem middelalderen og er til stede efter reformationen. Både staten og kirken havde ansvar for folkets tro og samtidig tjente kristendommen som fundament for øvrigheden. I Danmark efter reformationen blev kongen udnævnt til kirkens forsvarer og der var gudstjeneste- og dåbstvang, håndhævet af øvrigheden, frem til grundlovens indførelse. I dag er det

⁵ Som Nikolajsen anfører, diskuteres oprigtigheden af Konstantins konvertering. (Nikolajsen 2015, 11 (note 9))

stadig regenten, der skal autorisere gudstjenesteordninger, ritualer, bibe-
loversættelser og salmebøger samtidig med, at den lovgivende magt for
kirkens indre anliggender er Folketinget (Nikolajsen 2015, 10-15). De
seneste år er flere teologer begyndt at tale om et skift væk fra Christen-
dom til post-Christendom. Stuart Morray definerer post-Christendom
således:

”Post-Christendom is the culture that emerges as the Christian faith
loses coherence within a society that has been definitively shaped by
the Christian story and as the institutions that have been developed
to express Christian convictions decline in influence.” (Murray
2004, 19)

Begrebet dækker således over, at de vigtigste politiske, kulturelle og ud-
dannelsesmæssige organer ikke længere har den samme grad af kristen
fundering som tidligere og generelt spiller en mindre rolle i samfundet
(Nikolajsen 2015, 16). Kristendommen er ikke længere den bærende kraft
for samfundet, som den var under Christendom. Som ramme for drøftel-
sen af konsekvenserne for en discipelskabsbeskrivelse skal det anføres, at
skiftet fra Christendom til post-Christendom umiddelbart er svært at klar-
lægge præcist. Skiftet er langstrakt og uden direkte relation til enkelte be-
givenheder, sådan som skiftet fra præ-Christendom til Christendom var.
(Nikolajsen 2015, 17). Derfor er der diskussioner om, hvor langt i proces-
sen vi er på nuværende tidspunkt ligesom det er svært at beskrive, hvad vi
helt præcist står overfor (Morray 2004, 3). Dette underbygger blot, at
selve diskussionen af, hvilke udfordringer post-Christendom-analysen
peger på i høj grad afhænger af mere ideologiske overvejelser. Bevidst
om dette vilkår vender opgaven sig nu mod Stone og Stassens analyser af
post-Christendom, samt de tilhørende følger for discipelskabsbeskrivel-
sen.

3.2. Stone

3.2.1. Indledning

Bryan P. Stone, Ph.D. i systematisk teologi, er E. Stanley Jones professor of Evangelism ved Boston University School of Theology. Han underviser i en lang række kurser, som kredser om ekklesiologi og evangeliets rolle i verden (Boston University School of Theology 2015). I hans analyse af post-Christendom i bogen ”Evangelism after Christendom” fra 2007 tager han udgangspunkt i narrativer. Imod kirkens særlige narrativ hersker Christendom-narrativet (hvis udfordringer styrkes af det modernistiske narrativ og sekulariseringen). Stone peger på tre hovedudfordringer i post-Christendom som er bundet til Christendom-narrativet.

3.2.2. (1) *Benægtelsen af Jesus som Herre.*

Grundfristelsen i dette narrativ er at sætte staten over Gud ved at sammenblende kirke og stat, idet kirken således bliver statens projekt og underlægger sig dets voldige telos (Stone 2007, 117-118).

Dermed nægtes Kristi absolutte herredømme, hvilket, ifølge Stone, er selve kernen i det kristne narrativ (Stone 2007, 120). På denne måde bliver det at følge Jesus, ifølge Stone, holdt adskilt fra konkret ydre handling og det har, fatale konsekvenser, idet troen uundgåeligt udvikler sig til at blive enten et sæt dogmer man tilskriver sig, en helt privat sag for den enkelte eller blot en offentlig erklæring af tilhørsforhold til en religiøs gruppe (Stone 2007, 122). Denne tendens til individualisme styrkes af påvirkning fra det modernistiske narrativ med skabelsen af ”selvet” (Stone 2007, 133). ”Selvet” er autonomt og vil fastholde sit eget telos og dermed selv, løsrevet fra kirken, bestemme sit forhold til Gud og graden af empiriske udtryk for troen (Stone 2007, 134-135; 138). Dette understreger, at en udfordring i post-Christendom er individualisme og tendens

til mangel på ydre udtryk for troen.

3.2.3. (2) *Opfattelsen af historien*

Den kristne er i spændingen mellem allerede at leve i den nye virkelighed af Guds rige og samtidigt at vente på, at Riget endeligt skal bryde igennem (allerede/endnu-ikke) (Stone 2007, 122). Når kirken gør sig hjemme i verden og dens tid, som under Christendom, opløses denne spænding. Resultatet bliver enten, at fremtiden trækkes ind i nutiden gennem det kristne statsleder eller at eskatologien helt fjernes fra nutiden og bliver ren fremtid. I begge tilfælde tvinges den kristne til at nedtone radikaliteten i efterfølgelsen (Stone 2007, 124). Alternativt kan eskatologien også blive en rent indre virkelighed (Stone 2007, 124). Dette underbygger, jf. ovenstående, at en udfordring i post-Christendom er at fastholde den empiriske virkelighed af discipelskabet.

3.2.4. (3) *Sammenhængen mellem kirken og verden.*

For Stone er det en essentiel udfordring for kirken i post-Christendom, at dens anderledeshed fra verden er tydelig, fordi kirkens egenart, ifølge Stone, er konstituerende for dens vidnesbyrd (Stone 2007, 119). Dette var ikke muligt i Christendom, hvor dåbens afgrænsningsskabende karakter blev udvisket, idet alle blev døbt, men ikke alle fulgte Kristus. Igen medvirker dette til, at troen bliver vendt indad til en rent indre virkelig eller udad i omtalen af særligt religiøse mennesker. Idet alle skulle døbes nægtes verden at være ulydig, selvom den er det. Ulydighed er et nødvendigt forstadie for omvendelse, som Yoder indføres for at understrege (Stone 2007, 129). Idet den reelle udfordring ved troen herved nægtes, mister kirken mulighed for at være vidne og dermed for at være sande disciple. Kirkens eksistensberettigelse bliver dens anvendelighed i forhold til statens telos om at opretholde social og økonomisk stabilitet i stedet for Gud selv. Denne tankegang kan findes i nutidige kirkers fokus på effektivitet snarere end sandt vidnesbyrd og understreges også i Stones hen-

visning til udfordringen fra sekulariseringen i post-Christendom (Stone 2007, 146).

I sit eget modsvar til disse udfordringer understreger Stone vigtigheden af at fastholde det kristne narrativ, idet den skaber enhed gennem tiden og specificerer kirkens særlige *telos*. Menigheden som Guds folk, med sit *telos* i Gud på pilgrimsvandring i verden for at vidne er dette fælles narrativ og menighedens praksis skal således formes her ud fra (Stone 2007, 111-114). Dette udgangspunkt får en række konsekvenser.

3.2.5. *Kirkens egenart*

Idet det kristne narrativ er forskelligt fra verdens narrativ bliver fællesskabet af disciple, kirken, også anderledes fra verden. Kirken er et folk *for* verden og skal både modstå både at blive hjemme *i verden* og at lukke sig om sig selv. (Stone 2007, 115). Middelet er, ifølge Stone, tilbedelse af Gud og lydighed mod ham i verden, at have Gud som *telos*. Således er kirkens egenart en uundgåelig følge af disciplens lydighed mod Gud og den eneste måde, hvorpå kirken kan bringe Guds fred til verden (Stone 2007, 115). Ud fra kirkens lydighed mod Kristus defineres dens brugbarhed, ikke ud fra statens ønsker om at opretholde stabilitet (Stone 2007, 128). Med pilgrimsmetaforen understreges kirken som et anderledes folk (Stone 2007, 115-116; 225). Beskrivelsen af discipelskab skal ifølge Stone således være kendetegnet af en understregning af kirkens særlige narrativ og dermed dens egenart.

3.2.6. *Kirken er konfrontatorisk*

Dette medfører at selve livet som discipel per definition er samfundsnedbrydende på nogle punkter. Disciplen inviterer folk til at forlade og benægte de omtalte rivaliserende narrativer, som ellers hersker i post-Christendom (Stone 2007, 113). I modsvar til nægtelsen af friheden til at være ulydig i Christendom skal kirken i post-Christendom, ifølge Stone, give vidnesbyrd så det kristne budskab kan afvises ansvarligt. Det må

ikke præsenteres, så man kan håndtere det uden at tro (Stone 2007, 130). En følge for discipelskabsbeskrivelsen må heraf blive, at discipelen er anderledes fra verden i sin lydighed mod Kristus, at verden skal fastholdes i sin ulydighed og at konfrontation med verden deraf er uundgåelig.

3.2.7. Ny Frelsesforståelse

Knyttet hertil og til brug for underbyggelse heraf er Stones frelsesforståelse, der understreger Jesus som Herre. At blive frelst af Gud handler ikke kun om at blive frelst fra synd, men også fra de magter, som gør os ude af stand til at gennemskue og modstå synd (Stone 2007, 113). Dette er baggrunden for disciplens konfrontatoriske liv mod en ulydig verden og imod verdens magter og de narrativer, der underbygger den. Netop som en del af Guds folk kan discipelen formes til at gennemskue og modstå disse magter (Stone 2007, 113). Denne formningsproces er koblet til udviklingen af den kristne karakter.

3.2.8. Karakteren

Kun ved at lade sin karakter forme bliver man i stand til at begå sig i en skiftende verden med komplekse problemstillinger. Vigtige elementer for formningen af karakteren, som er grundlaget for en sund discipelpraksis (Stone 2007, 277), er således, ifølge Stone, (1) dyderne, (2) forbilleder og (3) fællesskabet, som internt er tæt sammenvævede.

(1) Dyderne

Dyderne har Gud og hans herredømme som telos (Stone 2007, 281). Dyderne tjener således som et udtryk for sund menighedspraksis og i sidste ende som et udtryk for sand tro (Stone 2007, 283). Oparbejdelsen af dyderne kræver meget tid og det er forudsat af disciplens aktive deltagelse i et fællesskab. Samtidig er det en gave fra Gud og altså ikke menneskets ejendom, men dets respons (Stone 2007, 279). Det er i kraft af dyderne, at discipelen bliver konfrontatorisk. Discipelen praktiserer i sit liv en nægtelse

at anerkende andre magter end Kristus (Stone 2007, 284). Dyden tålmodighed kobles, ifølge Stone, i Ny Testamente med lidelse. Disciplen lider ikke som en passiv accept af det onde, men lidelsen udgør selv den primære form for vidnesbyrd imod det onde, som Niwbigan citeres for at sige (Stone 2007, 291). Disciplens konfrontatoriske livsstil er altså ikke voldelig, men sker i aktiv kærlig lidelse for verden.

(2) Forbilleder

Som et led i at indlære dyderne og for at lære, hvordan dyderne kommer til udtryk, er der brug for forbilleder. Dette er ifølge Stone ikke først og fremmest Jesus. Han er i stedet den fundamentale kilde til dyderne (Stone 2007, 292). Derfor bliver det i stedet, for Stone, vigtigt at se til martyrer og helgener som forbilleder og som retningsgivende for udlevede dyder.

(3) Fællesskabet

Som antydnet sker formningen af den enkelte ud fra dyderne ikke individuelt isoleret, men gennem fællesskabet, der er en central del af Stones paradigme (Stone 2007, 170; *inter alia*). Dyderne er direkte lokaliseret i menigheden og ikke i individet (Stone 2007, 281). Kirken kaldes således et *fællesskab af dyder*, eller *en skole af dyder* (Stone 2007, 281). Fællesskabet er også vigtigt for det er sikring for menighedens selvkorrektiv. Således understreges af Stone vigtigheden af at bekende sin egen synd (Stone 2007, 113), angre (Stone 2007, 162) samt villighed til generelt at lytte og modtage korrektiver (Stone 2007, 305). Kun således får kirken et samlet fælles synligt udtryk som er det uundgåelige fundament for kirkens modstand mod denne verden (Stone 2007, 170).

3.2.9. *Vurdering af Stone*

Opsamlende kan det herefter siges om Stone, at han ser hovedudfordringen i post-Christendom som fristelsen til at vende tilbage til Christendom

igen. Således ses, at drøftelsen af, hvilke udfordringer post-Christendommen stiller kirken overfor i høj grad er bestemt af den ideologiske anvendelse af begrebet. Derfor relateres de udfordringer, som Stone lister, med grundpensum for at vurdere, om de følger for discipelskabsbeskrivelsen som Stone finder, er berettigede.

3.2.9.1. Fastholde af særegent telos

Den helt overordnede udfordring for kirken i post-Christendom er, ifølge Stone, fastholdelsen af telos i Kristus og deraf understregning af dennes herredømme, idet dette er konstituerende for dens vidnesbyrd. Det er karakteristisk, at alle de gennemgående grundpensumtekster kan tages ind som støtte for dette. Især Bonhoeffer gik ud fra samme klare udgangspunkt ("Jesus er Herre") og fastholdt også, at dette er konstituerende for kirkens selvvidnesbyrd (jf. ovenfor). Samme tendenser sås hos Cavanaugh og Samuel. Wright, der ellers kan tilskrives et mere positivt samfundssyn, understreger også kirkens anderledeshed, dens særlige narrativ og de særegne ved de kristne dyder (jf. ovenfor). For Wikström var kirken, selvom den kan forholdsvist uhindret kan give den ikkekristne svar på længsler, stadigvæk det anderledes og eneste sted, hvor disse længsler helt i dybden kan hjælpes. Selvom dette altså naturligt, som opgaven konstaterede i grundpensumanalysen, følger af et negativt samfundssyn, synes det altså som en solid påstand.

3.2.9.2. Empirisk udtryk for troen

Når Stone videre understreger udfordringen i post-Christendom om at fastholde et empirisk udtryk for troen, for at kirkens vidnesbyrd opretholdes og den individuelle sande tro fastholdes, bakkedes dette ligeledes op af alle gennemgåede tekster fra grundpensum. Især er der hos Samuel, Cavanaugh og Bonhoeffer en understregning af, at troen som indre sag er uadskilleligt fra fællesskabet og konkret udtryk. Dette også figurerer hos

Wright og Wikström, om end det her ikke udfoldes yderligere. Derfor synes det, i forlængelse af Stone, nødvendigt for en discipelskabsbeskrivelse i post-Christendom, at den tydeligt udtrykker et teologisk fundament, hvorfra den enkeltes tro bliver knyttet menigheden og et konkret empirisk udtryk.

3.2.9.3. Individualisme

Den stærke tendens til individualisme i post-Christendom, som arv fra det konstantinske- og det modernistiske narrativ og som udfordring for det kristne narrativ imødekommes også af grundpensumteksterne via en understregning af fællesskabet. Især Cavanaugh understreger kraftigt menighedens betydning, bl.a. idet den kristne først og fremmest henter sin identitet ved kirken (Cavanaugh 2000, 223). Som vi så det understreger Bonhoeffer og Samuel ligeledes kraftigt fællesskabelementet. Dette står svagere ved Wright og Wikström, der dog også understreger fællesskabets rolle. Skabelsen af selvet og dets eget telos adskilt fra kirken med den tilhørende undergravning af objektiv moralsk dømmekraft udgør således en udfordring, der også kan påvises i grundpensum og dermed også, med Stone, kan siges at herske i post-Christendom. Derfor må en discipelskabsbeskrivelse udtrykke det fælleskristne og det ydre udtryk.

Således synes de udfordringer, som Stones mere ideologiske forståelse af post-Christendom-begrebet peger på at være realistiske idet de underbygges af en lang række forskellige forfattere. På denne baggrund vurderes Stones bidrag til en discipelskabsbeskrivelse at være væsentlige. Discipelskabet skal således først og fremmest være tro mod de kristnes særegne telos og dermed bliver disciplen anderledes fra verden. Dette fastholdes gennem det kristne narrativ, der ligeledes må indgå i discipelskabsbeskrivelsen. For at fastholde dette, kræves et ydre empirisk udtryk for troen, som er et produkt af udviklingen af kristne dyder og som vidner

mod verden. Denne skal fastholdes i sin ulydighed, for at disciplens vidnesbyrd kan stadfæstes. For at dette ikke skal vurderes ud fra en enkelt forfatter, vender opgaven sig nu mod Stassen.

3.3. Stassen

Dr. Glen Harold Stassen (født 1936) studerede nuklearfysik, men som modstander af atomvåben opgav han dette studium, begyndte at læse teologi og opnåede doktorgrad heri ved Duke Divinity School. Han var en aktiv del af udviklingen af en fløj for social retfærdighed indenfor den evangelikale bevægelse i USA i 80'erne. Som baptistisk teolog blev han i 1976 ansat som professor i etik ved Southern Baptist Theological Seminary og senere på Fuller Theological Seminary, hvor han underviste til han døde to år efter udgivelsen af bogen "A Thicker Jesus", som opgaven nu vender sig mod og afsøger dens bud på en beskrivelse af discipelskab i en post-Christendom kontekst (Vitello 2014).

Kernen i Stassens discipelskabsparadigme er begrebet *inkarnatorisk discipelskab* (jf. bogens undertitel), hvilket er opbygget trinitarisk.

3.3.1. Gud Fader

Gud Fader har fuldstændig suverænitæt ved Kristi sejr på korset. Herredømmet er således totalt og omfatter alt i det menneskelige liv og i verden (Stassen 2012, 17). Beskrivelsen af discipelskab må således altid have Guds herredømme over hele verden som udgangspunkt. Kun sådan får discipelen den rette indstilling til verden og kan overkomme de forskellige udfordringer fra samfundet. Dette leder for Stassen til, at discipelen i efterfølgelse af Jesus har en væsentlig plads at udfylde i verden, især i det politiske liv, som Stassen har særligt fokus på gennem hele fremstillingen (se eksempelvis Stassen 2012, 18; samt hans udlægning af bjergprædiken (Stassen 2012, 182-195)).

3.3.2. *Gud Søn*

Generelt er Kristus det helt centrale for Stassens paradigme. Stassen understreger, at vi i dag skal have styrket fokus på Jesu liv og lære og ikke kun på betydningen af korsbegivenheden (Stassen 2012, 172). Derfor har Stassen et længere afsnit om bjergprædikenen (Stassen 2012, 182-195), ligesom hele afsnittet om kærlighed er en lang udlægning af Jesu gerning. Generelt understreger Stassen særligt, at Jesu lære og liv indeholdt en kamp for fred og dermed en overvindelse af de magter, der står imod dette (Stassen 2012 187; inter alia) Dette understreger således Guds herredømme, som det overordnede for hans paradigme.

3.3.2.1. Korset

Der må bringes en ny tolkning af korsbegivenheden i spil, ifølge Stassen (Stassen 2012, 148). Her indføres Taylor til at understrege, at den entydige juridiske soningsforståelse spiller en afgørende rolle for den senere opblomstring af vantro. Det driver folk tilbage fra troen og modificerer troen i retning af deisme, som Taylor siger (Stassen 2012, 147). Den juridiske soningsforståelse kan således være med til at nægte, at Gud suverænt er Herre. Således kræver inkarnatorisk discipelskab en ny forståelse af korsbegivenheden. Stassen præsenterer en forståelse af korset som fordømmelse af magtmisbrug, medfølelse lidelse samt konfrontationen af det onde med dets kald til omvendelse (Stassen 2012, 172). Således bliver korset i lige så høj grad et udtryk for Jesu lære om at kæmpe for fred og modstå de onde magter (Stassen 2012, 172-173) som det objektivt forensiske (Stassen 2012, 150). Således imødekommes udfordringen om nægtelsen af Jesu totale herredømme i post-Christendom.

3.3.2.2. Synd

Inkarnatorisk discipelskab indeholder endvidere en bestemt forståelse af synd ifølge Stassen. Vigtigheden af simultant at fastholde dybden af synd, samtidig med Guds positive gennembrud i verden understreges. Stassen

fremhæver, at synd ikke kun foregår på individuelt, men også på samfundsniveau. På begge planer er inkarnatorisk discipelskab løsningen (Stassen 2012, 126-127). Således bliver Stassens tolkning af synd i inkarnatorisk discipelskab brugt til at møde udfordringen fra post-Christendom om en inderliggørelse af troen, idet discipelen rustes til at gennemskue synd også på samfundsniveau.

3.3.2.3. Forbillede

Jesu karakter af *forbillede* understreges endvidere hos Stassen. Discipelen forvandles efter Kristi billede i efterfølgelsen, hvilket Stassen kalder *kristomorfose* (eng. "christomorphose", Stassen 2012, 151). Centralt er det altså, at discipelen i efterfølgelsen udvikler sin karakter i retningen af inkarnatorisk discipelskab efter Kristi billede og dermed rustes til at leve autentisk i en moderne verden. Vores praksis skal afspejle vores teologi (Stassen 2012, 17) og således understreger Stassen igen, at der skal være et empirisk udtryk for tro, der afspejler en sund og sand teologi. I konklusionen understreger Stassen, at inkarnatorisk discipelskab skaber en karakter, der afspejler dette og som kan møde udfordringer ved post-christendom (Stassen 2012, 115-121). Det er centralt for Stassen at understrege, at denne formning sker i fællesskabet (Stassen 2012, 11). Dette møder således udfordringen omkring individualisme i post-Christendom.

3.3.3. Gud Helligånd

Helligånden kalder, i kraft af sin uafhængighed af alle magter og autoriteter, primært til modstand mod indvikling i ideologisk fundamentalisme. Ideologierne fører nemlig til uretfærdighed (Stassen 2012, 108). Således er Helligånden den kraft, der fastholder mennesket under Guds suveræne herredømme. Det konkrete værn mod de rivaliserende ideologier er den enkeltes evige villighed til at modtage korrektion af fællesskabet. Dette gælder både i kirken og i samfundet i øvrigt. Idet enhver tradition har elementer af sandhed og falskhed i sig, skal alle være åbne for

korrektion så fællesskaberne kan lære af hinanden (Stassen 2012,14).

3.4. Vurdering af Stassen og sammenligning med Stone

Som det allerede er set, har Stassen tydelige paralleller til Stone. Her yder Stassen således opbakning til de fremførte følger for beskrivelsen af discipelskab, der vil følge af ovenstående. Samtidig giver Stassen vigtige perspektiver herpå, hvilket nu opsummeres.

3.4.1. Fastholdelse af særegent telos

Gud som ultimativ herre er også det klare udgangspunkt for Stassens discipelskabsbeskrivelse. Her ses tydelige paralleller til Stone og dermed også, som vi så, til Bonhoeffer, Cavanaugh og Samuel. I et bidrag til Stone understreger Stassen at Jesu kamp for fred og overvindelse af magterne skal understreges for at styrke dette. Understregningen kommer af Stassens forståelse af Jesu liv, korsbegivenheden, synd og Helligåndens gerning (jf. ovenfor), der alle styrker forståelsen af Guds herredømme. Dette skal således indgå i en discipelskabsbeskrivelse for at underbygge Guds herredømme, der, som det er fastslået, retteligt er udgangspunktet for et discipelskabsparadigme. Særligt må forståelsen af korsbegivenheden som Jesu overvindelse af magterne understreges så den forensiske forståelse ikke står alene. Stassen bidrager yderligere til Stone ved meget kraftigt at understrege en total adskillelse af kirke og stat. De direkte konsekvenser af ikke at gøre dette er sekularisering og nedgradering af tro til en subjektiv, privat og normløs sag, hvilket beskrives via et citat fra Charles Taylor (Stassen 2012, 5). Således bekræfter Stassen Stones fokus på ekklesiologi i discipelskabsbeskrivelsen og Stassen styrker således et discipelskabsparadigmets modstand mod individualisme som en udfordring i post-Christendommen ved sin understregning af Guds totale herredømme i discipelskabsbeskrivelsen.

3.4.2. *Empirisk udtryk for tro*

Stassen har hele tiden blik for, hvordan den enkelte del af triniteten sender disciplen ud i aktivt liv i tro. Man kan således ikke være i ret efterfølgelse af Jesus uden at blive sendt ud i tjenestegerning for verden og dermed understreger Stassen, ligesom Stone, det konkrete udtryk for tro. Her støttes Stassen af grundpensum som gennemgået ovenfor ved Stone. Stassen uddyber dog Stone, idet han, synes i højere grad end Stone at understrege, at Guds herredømme sender disciplen ud i et aktivt politisk liv. Ud fra kristendommen, argumenterer han således for demokrati og religionsfrihed (Stassen 2012,66). Hvor Stone ikke i samme grad er så konkret, er disse således et meget præcist og ufravigeligt udtryk for tro ifølge Stassen. Man kunne her spørge, om eksempelvis demokrati per definition er den styreform, som den kristne skal kæmpe for. Her angiver Stone et vigtigt korrektiv, idet han tydeligt udfolder de kristne dyder og understreger, at disse er fundamentet og rusten til at agere i en skiftende verden. Dermed siges, at demokrati ikke nødvendigvis altid er den *kristne* løsning. Det vil være styret af konteksten. I dansk kontekst, hvor religionsfrihed og demokrati ikke umiddelbart er punkter, hvor samfundet adskiller sig fra kirken, kan man, ud fra sammenholdelsen med Stone, sige, at de kristne dyder for eksempel kunne lede den kristne i aktiv abortmodstand eller kamp imod forbrugerismen. Hvor Stassen skitserer konkrete applikationer i amerikansk kontekst er Stone mere fokuseret på principperne og dermed kan de sammenholdes med godt udbytte for at understrege det empiriske elements vigtighed i en discipelskabsbeskrivelse.

3.4.3. *Kristus som forbillede*

I det empiriske udtryk for tro, understreger Stassen endvidere tydeligt kristomorfofen som baggrund (Stassen 2012, 44; inter alia). Det stærkt kristocentriske fokus har Stassen til fælles med både Bonhoeffer, Cava-

naugh, Samuel og Wright. Det følger af ”Jesus er Herre”-påstanden, at efterfølgelsen skal knyttes stærkt til ham. Dette aspekt synes tydeligere hos Stassen end hos Stone, der i højere grad understregede kristne forbilleder som det, den kristne formes efter. Her synes Stassens påstand i højere grad at blive bakket op af Bonhoeffer, hvor den kristne i sidste ende skal blive Kristus lig. De kan sammenholdes ved at forbillederne tolkes som det levende udtryk for kristomorfofen og dermed formes disciplen til at blive Kristus lig ved at lade sig forme efter forbillederne. Således bidrager Stassen med en væsentlig baggrund for det empiriske udtryk i understregningen af Kristus som forbillede. Endvidere giver Stone, med Wright i ryggen, et perspektiv til Stassen på, hvordan denne konkrete formning sker gennem oparbejdelsen af dyderne.

4. Case: Mike Breen

Mike Breen er global leder i 3DMovements, som er en global bevægelse af ledere, der især fokuserer på autentisk discipelskab. Bevægelsen startede i Sheffield, men er nu en bevægelse med aktiver over hele verden. Til grund for denne case er enkelte udpluk af to af Mike Breens bøger (3DMovements 2015(1) og (2)). Det erkendes, at disse udpluk er begrænsede i forhold til hele Breens paradigme, men på baggrund af dette, kan centrale aspekter af paradigmet alligevel præsenteres og diskuteres som bud på en discipelskabsbeskrivelse i post-Christendom på baggrund af det foregående.

På mange punkter møder Breens discipelskabsforståelse de følger, neoanabaptismen opstiller i relation til post-Christendom-begrebet.

4.1. Ligheder

4.1.1. Autentisk discipelskab

Breen har et udtalt fokus på, at succes ikke er et voksende antal kirkegængere, men autentisk lydighed mod Faderen (Breen og Cockram 2011, 34) og han understreger, at det kun er i et fællesskab, hvor folk lever autentisk, at nye disciple kan formes (Breen og Cockram 2011, 24). Neoanabaptismens fokus på Guds herredømme ved Kristus og disciplens lydighed mod dette som konstituerende for discipelskab findes således også hos Breen. Han pointerer endvidere, at lederskab og discipelskabskultur ikke kommer af sig selv, det skal man søge intentionelt (Breen og Cockram 2011, 20). Dette kan svare til neoanabaptismens stærke understregning af formningen af de kristne dyder, hvilket aktivt skal søges af disciplen. Således kan Breen tale om disciplen som en livslang elev af Jesus (Breen og Cockram 2011, 21) og generelt kraftigt understrege udviklingen af discipelskabet i efterfølgelse af Jesus (Breen og Cockram 2011,

21) i overensstemmelse med det ovenfor gennemgåede.

4.1.2. Empirisk udtryk for tro

Som det sås ovenfor, er et centralt aspekt af neoanabaptismens bidrag til en discipelskabsbeskrivelse det konkrete empiriske udtryk for troen, disciplens kærlige ageren i og for verden. Således understreger Breen også, at discipelskab ikke kan begrænses til noget rent introvert, men at det rummer at følge Jesus i alle aspekter af livet (Breen og Cockram 2011, 41). En discipel er per definition sendt ud (Breen 2013, 197). Endvidere understreger han, at man netop lærer at være en discipel ved at gøre (Breen og Cockram 2011, 22; 23-24), hvilket er i tråd med både de neoanabaptistiske pointer og Bonhoeffer (jf. ovenfor). Discipelskab er endvidere, for Breen, nøglen til Guds riges frembrud i verden (Breen og Cockram 2011, 12). Jesus inviterer altid til fællesskab og udfordrer til at ændre verden (Breen 2013, 181) og han kan således understrege disciplene i NTs forvandling af verden dengang (Breen og Cockram 2011, 16). Breens tænkning indeholder også, ligesom det neoanabaptistiske bidrag, at det er ved autentisk praksis, at disciplene giver til kende, at de tilhører Jesus (Breen 2013, 185).

4.1.3. Fællesskabet og forbilleder som ramme

Ligesom Stone og Stassen understreger Breen også, at den enkelte discipel aldrig kan stå alene. Målet er ikke isoleret individuelt discipelskab men et *autentisk fællesskab* med broderkærlighed og et syn for nøden i verden (Breen og Cockram 2011, 20). Således kommer Guds forsørgelse også altid i fællesskabskontekst (Breen 2013, 195). Breen understreger tillige kraftigt vigtigheden af forbilleder og det autentiske fællesskab som formende for den enkeltes liv (Breen 2013, 179). Endvidere kan selvkorrektivsaspektet, understreget ovenfor, også anes hos Breen, idet han understreger vigtigheden af tilgivelse internt i menigheden (Breen 2013, 196).

4.2. Korrektiver

I forhold til de oplistede neoanabaptistiske bidrag afviger Breens tankegang imidlertid også og her kan førstnævnte angive et korrektiv til Breen. Overordnet mangler Breen, i forhold til neoanabaptismen, det mere realistiske syn på fristelsen til at vende tilbage til Christendom, især i forholdet mellem kirken og verden, som Breen ikke udtalt adskiller. Breen har i stedet et højt syn på den kristne livsstils tiltrækningskraft på ikke-kristne. Disciplenes livsstil er attraktiv og folk drages af det (Breen 2013, 183). Således underbetones omvendelsens radikalitet og det faktum, som Stone fremførte, at verden dyrker afguder og ikke bare er religiøst neutrale. I manglen på dette aspekt, kan Breen (egentlig imod hans hensigt, idet målet er lydighed mod Faderen) komme til at fremme individualismen, der søger sit eget i stedet for at have Kristus som telos. Og således kan lighedstrækkende mellem Breen og neoanabaptismen blive forvrænget af dette fortegn.

4.2.1. Autentisk discipelskab

I forlængelse heraf beskrives det at være discipel af Breen som værende *fuldstændig sig selv* (Breen og Cockram 2011, 28). Dette understreges uden at nævne, at discipelen kun er sig selv som det genfødte menneske, der har sit telos i Gud og ikke i sig selv. Uden understregning af det radikale brud med eget telos, kan mennesket således fastholdes i dette og det autentiske discipelskab bortfalder. Bonhoeffer understreger netop, at man kun er discipel som lidende og vragede (Bonhoeffer 1989, 54) Således er korset og lidelsen i efterfølgelsen ikke nævnt i anvendte Breen-tekster. Nærmest tvært imod kan det hedde, i en fremført oversættelse af Matt 11, at Jesus ikke vil lægge noget tungt på discipelen, men at discipelen til gengæld kun vil få det godt af at følge Jesus (Breen og Cockram 2011, 43). Aspektet af at blive fuldstændig sig selv som menneske mangler ikke

hos Stone og Stassen, men er kun til stede på den anden side af det radikale brud med verden.

4.2.2. Empirisk udtryk for tro og fællesskabet

Selvom Breen rettelig understreger det empiriske udtryk for troen mangler han syn for, at dette udtryk, jf. neoanabaptismen, i sin essens er konfrontatorisk mod en ulydig verden. Hvis ikke den individualistiske tendens og den uundgåeligt konfrontatoriske natur af kristent discipelskab understreges, er disciplen, jf. Stassen og Stone, i fare for at jagte eget telos i stedet for kirkens. Hvis dette generelt hersker i kirken mistes også det autentiske i fællesskabet, som derved undermineres. Igen er dette dog mod Breens egen hensigt (jf. ovenstående), men jf. de neoanabaptistiske bidrag, er der stor fare for, at det vil ende der, hvis ikke kirkens egenart artikuleres.

4.3. Afsutning

Det skal igen understreges, at nærværende opgave kun har brugt et udpluk af Breens litteratur. De manglende aspekter kunne således figurere andendeds. Endvidere, til trods for farerne ved ikke tydeligere at understrege kirkens egenart, er Breens udgangspunkt stadig Guds herredømme og disciplens lydighed herimod. På mange punkter synes Breens modeller at yde nogle radikale og samtidig konkrete værktøjer til at implementere denne virkelighed i kirken og hos den enkelte. Dog, jf. argumenterne for den neoanabaptistiske understregning af kirkens egenart, må et korrektiv om en tilsvarende understregning fastholdes for at undgå, at autenciteten i discipelskabet ikke skal bortfalde.

5. Konklusion

I besvarelsen af, hvilke følger det bør få for discipelskabsbeskrivelsen, hvis vi er på vej ind i post-Christendom, stødte opgaven indledningsvist ind i udfordringen ved, at det neoanabaptistiske bidrag til dette ikke kan løsrives deres ideologiske anvendelse af post-Christendom-begrebet. Derfor blev fundamentet for den neoanabaptistiske ideologiske anvendelse klarlagt og vurderet til at have et solidt fundament. Således har opgaven påvist, at de af neoanabaptisterne opstillede følger for discipelskabsbeskrivelsen også bør inkorporeres i et discipelskabsparadigme i en post-Christendom kontekst. Dette har Guds totale herredømme og menneskets radikale lydighed herimod som udgangspunkt. Som gennemgået fører dette til, at kirken bliver anderledes end samfundet. Denne forskellighed skal kirken bevare, idet kirkens egenart er konstituerende for dens vidnesbyrd. Endvidere påviste opgaven, via Stone og Stassen, hvordan forskellige artikulationer, fx af det empiriske udtryk for tro, korsbegivenheden, det kristne narrativ etc, kan understreges i en discipelskabsbeskrivelse og styrke dennes modstandsdygtighed mod udfordringerne i post-Christendom. Derfra viste opgaven, hvordan det neoanabaptistiske bidrag til en beskrivelse af discipelskab angiver et korrektiv til Mike Breens discipelskabsparadigme.

Opgaven har således påvist, hvilke følger det bør få for discipelskabsbeskrivelsen, hvis vi er i post-Christendom med udgangspunkt i de neoanabaptistiske bidrag fra Stassen og Stone. At disse har et ideologisk syn op post-Christendom var et vilkår denne opgave måtte påtage sig i afdækningen af den neoanabaptistiske forståelse af og dennes bidrag til problemstillingen. Hvis udgangspunktet ikke skulle være det anabaptistiske bidrag, men et stærkere fokus på afdækning af post-Christendom-begrebet kunne flere bidrag fra flere forskellige teologiske retninger og

eventuelt også fra ikke-teologiske kredse med fordel have været anvendt. Det kunne eventuelt særligt have været brugbart tilsvarende at afdække et mere neocalvinistisk bidrag til debatten for at lade disse tale kritisk mod hinanden. Endvidere har opgaven båret præg af at tage udgangspunkt i bidrag fra to amerikanske forfattere. For yderligere at styrke tyngden i discipelskabsbeskrivelsen for en dansk kontekst ville en sammenligning med et bidrag herfra være givende. Endvidere ville et videre studium i mulige implikationer af discipelskabsbeskrivelsen i dansk folkekirkelig kontekst yderligere være relevant.

Det er i opgaven blevet tydeligt, at det neoanabaptistiske bidrag, har klare teologiske standpunkter, som ikke nødvendigvis er knyttet specifikt til en post-Christendom-kontekst, jf. den ideologiske tilgang. Dermed kunne det være interessant at have sammenlignet disse bidrag med flere ældre historiske bidrag. At undersøge følgerne for et discipelskabsparadigme ud fra en anden analyse eller ideologi end post-Christendom ville også relevant. Således kunne en beskrivelse af discipelskab eksempelvis med udgangspunkt i talen om postmodernisme, sekularisering eller det pluralistiske samfund give flere vinkler på det at formulere en relevant discipelskabsbeskrivelse i en nutidig kontekst.

7. Litteraturliste

Grundpensum

Litteratur

- Bonhoeffer, Dietrich. 1989. *Efterfølgelse* [Nachfolge]. 3. oplag. Oversat af J.K. Enevoldsen, Kbh.: Scandinavia, s. 17-65, 152-216.
- Cavanaugh, William T. 2000. *Torture and Eucharist: Theology, Politics, and the Body of Christ*. Challenges in Contemporary Theology. Oxford: Blackwell Publishers, s. 205-281.
- Luther, Martin. 1996. *Den Store Katekismus* [Grosser Katechismus]. Martin Luther: Skrifter i Udvalg. Oversat af Leif Grane. Kbh.: Credo, s. 31-181.
- Nikolajsen, Jeppe Bach. 2015. "Kirkens mulighed for at genvinde sig selv: John Howard Yoders antikonstantinske teologi." Udkommer i *National kristendom til debat*, redigeret af Jeppe Bach Nikolajsen. Fredericia: Kolon, s. 1-19.
- Samuel, Vinay. 1981. *The Meaning and Cost of Discipleship*. Bishop Joshi Memorial Lectures. Vol. 1980. Bombay: Bombay Urban Industrial League for Development, s. 1-67.
- Wikström, Owe. 1998. *Det Blændende Mørke* [Det bländande mörkret]. Oversat af Lage Jennervall og Elisabeth Knox-Seith, Frederiksberg: Anis, s. 14-28, 115-178.
- Wright, N. T. B. 1994. *Following Jesus: Biblical Reflections on Discipleship*. London: SPCK, s. 1-96.
- Wright, N. T. B. 2010. *Virtue Reborn*. London: SPCK, s. 1-24, 189-220.

Særpensum

Litteratur

Breen, Mike og Cockram, Steve. 2011. *Building a Discipling Culture*. 2nd edition. Pawleys Island, SC: 3DM, side 9-43

Breen, Mike. 2013. *Leading Kingdom Movements*. Myrtle Beach, SC: Sheriar Press, side 176-198

Murray, Stuart. 2004. *Post-Christendom: Church and Mission in a Strange New World*. Bletchly: Paternoster Press, side 1-22

Nikolajsen, Jeppe Bach. 2015. ”Kirkens konstantinske fangenskab - Aktuel Problemstilling og kritisk begrebsudvikling”. I: *National Kristendom til debat*. Redigeret af Jeppe Bach Nikolajsen, 1. Udgave., 9–19. Fredericia: Forlagsgruppen Lohse.

Prof. Dr. Nullens, Patrick. 2011. ”Dietrich Bonhoeffer: a third way of Christian social engagement”. *European Journal of Theology* 20 (1), side 60-69

Stassen, Glen Harold. 2012. *A Thicker Jesus: Incarnational Discipleship in a Secular Age*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, side 3-21; 42-48; 59-223

Stone, Bryan P. 2007. *Evangelism after Christendom: The Theology and Practice of Christian Witness*. Grand Rapids, Michigan: Brazos Press, side 111-171; 277-312

Supplerende materiale

Litteratur

Stassen, Glen Harold. 2012. *A Thicker Jesus: Incarnational Discipleship in a Secular Age*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, side 21-41

Materiale fra hjemmeside

3DMovements. 2015(1). "Our History". Set den 24. maj 2015.

<http://3dmovements.com/about/history.html>

--- 2015(2). "The Movement". Set den 24. maj 2015

<http://3dmovements.com/about/movement.html>

Bastrup, Helle. 2013. "Jeg er en professionel tvivler". Set den 20. maj 2015.

<http://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/jeg-er-en-professionel-tvivler>

Boston University School of Theology. 2015. "Bryan P. Stone". Set den 15. maj 2015.

<http://www.bu.edu/sth/profile/bryan-p-stone/>

Castro-Becker, Maria C. og Skadhede, Arne. 2015. "Chile – historie".

Den store danske. Skrevet i 2009, redigeret i 2014. Set den 26. maj 2015.

<http://www.denstoredanske.dk/index.php?sideId=56469>

Glenthøj, Jørgen. 2015. "Dietrich Bonhoeffer". *Den store danske*. Skrevet i 2009, redigeret i 2014. Set den 26. maj 2015.

<http://www.denstoredanske.dk/index.php?sideId=49472>

Hallbäck, Geert. 2015. "Sverige - historie (1905-2002)". *Den store danske*. Skrevet i 2009, redigeret i 2015. Set den 26. maj 2015.

<http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=167722>

Lammers, Karl Christian. 2015. "Adolf Hitler". *Den store danske*. Skrevet i 2009, redigeret i 2014. Set den 26. maj 2015.

<http://www.denstoredanske.dk/index.php?sideId=91799>

The World Bank Group. 2015. "India". Set den 18. maj 2015.

<http://povertydata.worldbank.org/poverty/country/IND>

Vitello, Paul. 2014. "Glen Stassen, Theologian, Dies at 78; Championed Nuclear Disarmament". Set 5. maj 2015.

http://www.nytimes.com/2014/05/08/us/glen-stassen-theologian-who-champion-nuclear-disarmament-dies-at-78.html?_r=0

Wright, Nicholas Thomas. 2015. "Curriculum Vitae – Web version". Set den 24. maj 2015. http://ntwrightpage.com/NTW_WebCV.htm